

(8.6.1508 - 29.6.1586) – PRIMOŽ TRUBAR

Rodil se je 8. junija 1508 na Raščici (na Rašci, Rastčici) pri Velikih Laščah tesarju in mlinarju Mihi, podložniku turjaških grofov in materi Jeri. Priimek kaže, da je bil njegov praded kak trobar, morda graščinski trobec, klicar, ki se je preživljal s trobo ali trobljo (ime občinskega glasila). Ime Trubar, Truberus je utegnilo nastati v latinskih šolah.

Rojstni kraj Rašica je bil v Trubarjevem času najpomembnejše gospodarsko in prometno središče velikolaške dežele. Vas je štela trinajst kmetij in tri mline. Zaradi gostega prometa so imeli v vasi tudi mitnico. Oče Primoža Trubarja je bil tudi cehmošter (cehmojster - cerkveni starešina, ključar, ki v imenu srenje nadzoruje cerkveno premoženje), mitničar, ki je beležil dohodke turjaške mitnice, kar pomeni, da je moral znati pisati.

Leta 1520 je oče Miha prosil Turjačane za dovoljenje, da se sme sin Primož šolati za duhovski stan. Dvanajst let mu je bilo, ko je šel z doma. Šolal se je eno leto na Reki, nato dve leti v Salzburgu; tam se je moral preživljati s cerkvenim petjem. Odšel je v Trst, kjer se je znašel pri škofu Bonomu; bil je njegov osebni služabnik, razen tega pa je pel kot član pevskega zbora v stolnici.

Ko je bil star devetnajst let mu je Bonomo že dal župnijo Loko pri Zidanem mostu (v Loki per Radočaju - v Loki pri Radečah). Trubar jo je kmalu izročil vikarju, sam pa odšel v bogoslovno službo na Dunaj, kjer je ostal dve leti. Leta 1530 ga je škof Bonomo posvetil za duhovnika in ga določil za vikarja v Laškem, kjer je pridigal v duhu Erazma Roterdamskega in seznanjal ljudi z nauki, ki jih uče evangeliji. Pred jezo faranov, ki so jih njegove pridige v novem duhu vznemirjale in so mu zato grozili, se je umaknil v Ljubljano, kjer je sprejel mesto stolnega pridigarja. V pridigah je zagovarjal Lutrovo dogmo. Zaradi njegovih nazorov ga je deželni glavar leta 1540 pregnal in Trubar se je ponovno zatekel v Trst v okrilje škofa Bonoma, ki mu je dal službo slovenskega pridigarja. Bonomo je kmalu dosegel pri ljubljanskem škofu Kacijanarju, da je Trubarja imenoval za kanonika. V Ljubljano se je vrnil leta 1542.

Pod novim škofom Urbanom Tekstorjem, ki je bil vnet katolik, je Trubar dobil službo vikarja v Šentjerneju. Tu naj bi uredil gospodarstvo župnije, dejansko pa so pripravljali teren, da Trubarja zaprejo. To je pravočasno izvedel, se sprva skril, nato pa v letu 1548 pobegnil v Nürnberg v Nemčijo.

Na Nemškem je Trubar po posredovanju Vida Dietricha dobil službo drugega pridigarja v Rothenburgu ob Tauberi. Kmalu se je oženil z Barbaro, hčerjo Matije Sitarja iz Kranja. To je bil čas, ko je Trubar začel snovati in uresničevati zamisli za razvoj slovenske literature. Pristopil je k augsburški veroizpovedi in bil pravi protestant. Začel je uresničevati misel, kako Slovence s slovensko tiskano besedo pridobiti za novo vero. Da bi ustregel praktičnim potrebam, je sestavil najprej katekizem in abecednik. Za osnovo knjižnega jezika je vzel govor svojega rojstnega kraja Raščice (Rašice), torej osrednje slovensko narečje, za katerega je menil, da ga razumejo vsi Slovenci.

Trubar je dal leta 1550 obe knjižici v tisk tiskarju Morhartu v Tübingenu. Knjižici sta bili natisnjeni z gotskimi črkami in sta izšli v tisoč izvodih. Katekizem vsebuje nekatera pojasnila poglavja iz protestantskih nauk, šest pesmi,

dve molitvi in pridigo o veri. S to knjižico je hotel Trubar učiti rojake protestantske vere in hkrati ustreči protestantskemu bogoslužju na Slovenskem. Z drugo knjižico, Abecednik pa je hotel, da bi se rojaki iz nje naučili branja (Ane bukvice, iz tih se ti mladi inu preprosti Slovenci mogo lahko v kratkim času brati navučiti, 1550). TRUBAR JE TAKO POSTAL ZAČETNIK SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI.

Kmalu po izidu prve knjige je Trubar dobil župnijo v Kemptenu ob tirolski meji. Zelo prav mu je prišla zveza s Petrom Pavlom Vergerijem, bivšim koprskim škofom, ki je bil tedaj pri wurttemberskem vojvodi Krištofu kot svetovalec. Z Vergerijevo pomočjo je Trubar leta 1555 izdal v ponovni izdaji prvi slovenski knjigi Catehismus in Abecedarium, po Vergerijevem nasvetu v latinici, ter Ta Evangeli Svetiga Matevža. Vergeriju, ki je hotel veljati za pisca teh knjig, je Trubar odpovedal zaveznitvo in leta 1557 izdal tisoč strani obsegajočo knjigo Ta pervi deil tiga Noviga testamta. Knjiga vsebuje prevode evangelijev in dejanj apostolov ter je opremljena z dolgim predgovorom o naukih Lutrove vere, s koledarjem (Ta slovenski koledar - prvi na Slovenskem) in Postilo, to je razlago nedeljskih in prazničnih evangelijev.

Ob zaščiti barona Ivana Ungnada, bivšega štajerskega glavarja, ki je zdaj bival v Urachu blizu Tübingena, je Trubar od vojvode Krištofa dosegel odobritev za izdajo knjige Ta drugi deil Tiga noviga testamta in 1560 je izšlo Pavlovo pismo Rimljanom. Sledilo je povabilo Trubarju s strani deželnih stanov, da bi sprejel v Ljubljani mesto superintendanta (protestantskega dekana). Trubar je imel v tem času veliko dela, dobil je župnijo v Urachu in prevzel vodstvo biblijskega zavoda.

Trubar je samostojno izdal: Svetiga Pavla ta dva listi h tim Korintarjem inu ta h tim Galatarjem.

Junija 1561 se je odpravil v Ljubljano, kjer so ga veličastno in prisrčno sprejeli. Uredil je slovensko protestantsko cerkev in dosegel, da so po pomembnih krajih na Slovenskem nastavili pridigarje; žal je kmalu prišel v spor s Klombnerjem, ker je hotel dati v tisk zbirko protestantskih cerkvenih pesmi dvomljive kvalitete.

Po dveh mesecih bivanja v Ljubljani se je vrnil v Urach. Tam je Trubar delal neumorno. Med drugim je napisal več posvetil v glagolske in cirilske knjige (Prvi del novoga testamta 1562 in Artikule 1562).

Naslednje leto, spet v juniju 1562 se je Trubar vrnil kot superintendent v Ljubljano. Močno je bil zaposlen, vendar je še nadalje pisal nemška posvetila za hrvatske knjige, ki so jih izdajali v Ugnadovem zavodu. Leta 1564 je sestavil in izdal Cerkovno ordningo, cerkveni red, ki predstavlja temelje protestantske cerkvene organizacije in protestantskega šolstva na Slovenskem. S tem redom je posegel v pravice deželnega kneza, ki je dal knjigo zapleniti, Trubarja pa izgnati.

Po vrnitvi v Nemčijo je Trubar bival nekaj mesecev v Lauffenu ob Neckerju, nato se je za stalno naselil v Derendingenu, kjer je bil župnik do smrti. Trubar je tu izdal leta 1566 Ta celi psalter Davidov, nov Abecedarij in nemško slovenski Ta celi catehismus in druge.

Za kratek čas se je leta 1567 vnovič vrnil na Slovensko, da bi za nekega nemškega teologa od turških ujetnikov v Ljubljani in Ribnici kaj več poizvedel o islami in Koranu...

Po sedmih letih, leta 1574, je dal v tisk tretjo izdajo pesmarice z naslovom Ta celi katehismus...inu pejsni. Leta 1577 je Trubar končal svoje življenjsko delo s prevodom Noviga testamenta puslednji dejl; pet let pozneje pa je v celoti ponovno izdal popravljen Ta celi novi testament. Zadnje njegovo delo je prevod Lutrove Hišne postile, ki jo je šele devet let po njegovi smrti izdal njegov mlajši sin Felicijan.

Trubar je umrl 29. junija 1586 v starosti oseminsedemdeset let v Derendingenu, kjer je tudi pokopan.

Povzeto po besedilu na spletni strani Občine Velike Lašče http://www.velike-lasce.si/vsebina/si/02/primoz_trubar_33/.

Renata Lesar Hržič